PROBLEMATICA PLEONASMULUI ÎN RÂNDUL GRADELOR DE COMPARAȚIE DE ORIGINE LATINĂ

FLORIN GHERHEȘ
Masterand, Universitatea de Vest din Timişoara

Cuvinte-cheie: *grade de comparație; uz impropriu; pleonasm; vocabular; aspecte lexicale, presă.*

Dacă se are în vedere expunerea unui conținut destinat publicului larg, limbajul, exprimarea, dar și respectarea normei sunt o condiție *sine qua non* de care autorul trebuie să țină seama cu strictețe. Mass-media a cunoscut, odată cu apariția și dezvoltarea tehnologiei, o extindere foarte rapidă. Consecințele acestei dezvoltări au fost diverse: dincolo de influențele sociale sau politice, difuzarea de informație în masă a făcut posibilă și antrenarea unor schimbări la nivel lingvistic.

Este necesară, așadar, existența unor cercetări cât mai ample (lucrări care să prezinte demonstrații pertinente în vederea identificării și explicării abaterilor existente). Prin urmare, prezența unor astfel de lucrări este imperios necesară în vederea menținerii unui echilibru între uz și ceea ce numim *limbă literară*.

Articolul de față își propune studiul unor situații concrete de folosire improprie a limbii: sunt urmărite fapte de limbă care ridică discuții în ceea ce privește în primul rând semantica, iar mai apoi probleme cu referire la morfosintaxă și ortografie – toate acestea aplicate gradelor de comparație de origine latină. Consultând diverse lucrări din sfera lingvisticii (lucrări normative, lexicografice etc.), s-a urmărit demonstrarea unor ipoteze în vederea semnalării unor abateri, adesea făcute inconștient, de către autorii de articole din

BDD-A28397 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:14:55 UTC)

presa online. Aceste abateri sunt expuse, demonstrate – pornindu-se de fiecare dată de la etimologia termenilor discutați, iar mai apoi combătute prin prezentarea unei variante corecte din punct de vedere a semanticii lor.

A. Pleonasmul întâlnit la nivelul gradelor de comparație neologice de origine latină

În ceea ce privește gradele de comparație ale adjectivului, există un inventar de termeni neologici de origine latină care, în semantica lor, cunosc deja gradul de intensitate comparativ sau superlativ. Din moment ce aceste nuanțe sunt deja existente, lexemul surprinzând ideea de raportare la o altă unitate, nu este necesară utilizarea morfemelor de intensitate de tipul „mai", „mai puțin", „cel mai", „cel mai puțin", „foarte", „prea" ș.a.m.d. . Eroarea semnalată la acest nivel constă tocmai în existența unor astfel de construcții care încarcă din punct de vedere semantic acești termeni.

Ar fi de menționat totodată și discordanța în primul rând la nivel etimologic. În ceea ce-i privește originea, morfemul comparativ *mai*, conform lucrării *Mic dicționar enciclopedic*: „MAI (lat. magis) adv. Servește ca instrument gramatical pentru formarea comparativului și, precedat de «cel, cea», a superlativului relativ"[1]; el este fără îndoială un lexem moștenit din latină, dovadă a acestor fapte fiind transformările fonetice pe care le-ar fi suferit („Lat. MAGIS, devenit **mais*, **mas* și mai târziu *mai'*'[2]). Eroarea pe care o vom semnala constă tocmai în asocierea acestui cuvânt moștenit cu un neologism care a intrat mai târziu în limbă și care nu a fost supus transformărilor fonetice.

În ceea ce privește adjectivele pe care le vom aduce în discuție, acestea dispun deja de morfemul comparației, doar că într-o altă formă. Limba latină reprezintă mai degrabă un idiom sintetic decât

[1] ***Mic dicționar enciclopedic*, Ediția a III-a, revizuită și adăugită, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, s.v..

[2] I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine,* București, Editura Paralela 45, 2003, s.v..

BDD-A28397 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:14:55 UTC)

analitic, fapt pentru care marcarea categoriilor gramaticale se face prin alipirea unor morfeme decât prin poziționarea lor proclitică și despărțirea prin blanc.

Trebuie menționat faptul că latina dispunea de două metode de formare a comparativelor: cea cu sufixul *-ior* la masculin și feminin, respectiv *-ius* pentru neutre (gradul comparativ de superioritate), iar sufixul *-issimus, -issima, -issimum* pentru superlativul relativ de superioritate și cel absolut (aceasta fiind varianta mai veche) și metoda analitică prin adăugarea adverbului *magis* sau *plus* în fața adjectivelor pentru comparativul de superioritate și *maxime, ualde, sane, admodum, omnino, plane, apprime* etc. pentru cel superlativ relativ de superioritate și superlativ absolut (aceasta fiind varianta mai târzie de intensificare a adjectivelor latinești). Norma literară recomanda varianta sintetică, însă, datorită unor dificultăți în pronunțare, s-a recurs la o metodă care ar facilita pronunția și scrierea lor (este cazul adjectivelor terminate în *-eus*, *-uus*, *ius*). Apariția acesor forme analitice a făcut posibilă coexistența ambelor variante de intensificare ale adjectivelor, existând astfel atestări atât de forme sintetice, cât și analitice. În vreme ce limbile neolatine din centrul Romaniei au preferat morfemul *plus* pentru formarea gradelor de comparație, latina dunăreană și cea iberică au optat pentru conservarea lui *magis*[3].

Este de precizat, de exemplu, și situația adjectivelor neregulate: *bonus, malus, magnus, parvus, multus*. Aceste adjective nu funcționează după regula standard, cunoscând actualizări unice: *melior, -ius; peior, -ius; maior, -ius; minor, -nus; plus, pluris; plures, -a*, pentru comparativul de superioritate, respectiv: *optimus, -a, -um, pessimus, -a, -um, maximus, -a, -um, minimus, -a, -um, plurimus, -a, -um*, pentru superlativul relativ și absolut[4].

Cu privire la forma *superior,* o utilizare eronată poate fi găsită în articolul *Aspecte ale moralității în viziunea lui N. Hartmann* (Prof. drd. Diana Silaghi): „cu cât principiul este **mai superior**, cu atât el

[3]Vezi I. Fischer, *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 98-99.
[4]*Ibidem,* p. 52.

BDD-A28397 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:14:55 UTC)

este mai condiționat”[5]. Utilizarea improprie a adjectivului *superior* aici, după cum s-a menționat și mai sus, constă întocmai în alăturarea adverbului-morfem *mai* de adjectivul *superior* (formă de comparativ a lui *superus* „de sus”)[6].

Desigur că astfel de exprimări pot fi făcute și intenționat, în ideea sublinierii unei anumite idei. Chiar dacă din punct de vedere lingvistic astfel de utilizări ar părea eronate, ele pot servi și ca instrument de stilizare a mesajului. Un astfel de caz este cel al extrasului din articolul *Convorbiri cu părintele Dumitru Stăniloae.* În conținutul acestui articol online, regăsim următorul paragraf: „Problema nu o poate rezolva nici antropologia sau paleontologia; nu cred că omul a ieşit din maimuță: cu cât mă duc mai în trecut cu atât văd un om mai superior; mai superior decât omul de astăzi”[7]. Este evidentă aici utilizarea intenționată, chiar repetată a sintagmei *mai superior*, în scopul nuanțării conceptului creştin despre apariția și evoluția omului.

Referitor la adjectivul *inferior* (formă de comparativ al lui *inferus* „de jos, inferior”[8] și utilizarea improprie a acestuia, în cazul de față prin antepunerea adverbului-morfem *mai*, un exemplu relevant poate fi găsit chiar în titlul articolului *Vinul moldovenesc NU e mai inferior celui francez, susține vicepreşedintele Legislativului Chinei*[9]. La fel ca în cazul lui *superior*, utilizarea adverbului *mai* nu își găsește utilitatea.

Următorul articol care ridică probleme în acest sens este din sfera sportului, mai exact cea a fotbalului românesc. În articolul *M. Sandu către actualii șefi FRF: „Niciodată nu vor ajunge la nivelul meu. Sunt prea departe de fenomen”* regăsim următorul paragraf: „[...] noul selecționer al României nu a alcătuit cel mai optim prim

[5]https://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/CULTURA/Aspecte-ale-moralitatii-Hartmann-Agero-Diana-Silaghi.htm.

[6] G. Guțu, *Dicționar latin-român,* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, s.v..

[7] http://spiritromanesc.go.ro/Parintele%20Staniloae.html.

[8] G. Guțu, *op. cit.,* s.v..

[9]https://point.md/ro/noutati/politica/vinul-moldovenesc-nu-e-mai-inferior-celui-francez-sustzine-vicepreedintele-legislativului-chinei.

BDD-A28397 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:14:55 UTC)

11”[10]. După cum am expus mai sus, *optimus* reprezintă forma de superlativ relativ și/sau absolut pentru adjectivul *bonus* „foarte bun, minunat, perfect”[11]. Ajungem astfel la concluzia că adjectivul *optim* conține în semantica sa ideea de superlativ, nemaifiind necesară antepunerea morfemelor *cel* și *mai.*

B. Superlativul absolut obținut prin prefixare

Dincolo de metodele de intensificare expuse mai sus, în latina clasică formarea gradului de comparație superlativ absolut se obținea și prin prefixarea cu *per-* sau *prae-*. Astfel, adjectivele care erau formate cu aceste prefixe cunoșteau deja gradul de intensitate maximă, nefiind necesară utilizarea unor alte morfeme ale intensității[12].

Un caz concret de utilizare improprie a gradelor de comparație îl presupune întrebuințarea adjectivului *perfect*. În limba latină, *perfectus* are sensul de „desăvârșit, perfect [...] deplin”[13]. Forma *perfectus* reprezintă participiul perfect pasiv al verbului *perficio, perficere, perfēci, perfectum* „a face (complet), a termina”[14]. La rândul lui, acest termen se compune din „*per* et *facio*”[15], unde *per,* care, de regulă este folosit cu sens locativ, poate ajuta și la formarea gradului superlativ relativ de superioritate sau superlativ absolut[16] și verbul *facio, facere, fēci, factum* „a face (un lucru anumit)”[17]. Forma de participiu perfect pasiv a lui *perficere*, un fenomen foarte des

[10]http://m.digisport.ro/Sport/FOTBAL/Competitii/Echipa+Nationala/M-Sandu-atac-dur-catre-actualii-sefi-de-la-FRF.
[11] G. Guțu, *op. cit.,* s.v..
[12]Theofil Simenschy, *Gramatica limbii latine*. Text revizuit, notă asupra ediției, prefață de Traian Diaconescu, București, Editura Viitorul Românesc, 1998, p. 42.
[13]*Ibidem,* s.v..
[14] G. Guțu, *op. cit.,* s.v..
[15] F. Gaffiot, *Dictionnaire latin-français,* http://www.lexilogos.com/latin/gaffiot.php, s.v..
[16]Vezi Alfred Ernout, Alfred Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine,* Paris, Klincksiek, 2001, s.v..
[17] G. Guțu, *op. cit.,* s.v..

BDD-A28397 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:14:55 UTC)

întâlnit în latina clasică, s-a adjectivizat, devenind astfel un adjectiv regulat *perfectus, -a, -um* „desăvârşit, perfect”[18].

După cum se poate observa, adjectivul atinge gradul de intensitate maximă, fapt pentru care asocierea lui cu morfemele de intensitate ar fi improprie. O astfel de utilizare discutabilă întâlnim chiar în titlul unui articol online, numit *Vezi aici cine are cel mai perfect abdomen din showbiz!*[19].

Această problemă a adjectivului *perfect* este întâlnită şi în articolul *Interviu cu Cătălin Dorian Florescu*, în următorul paragraf „totul a funcţionat foarte perfect”[20]. În acest caz, însă, adjectivul *perfect* este precedat de adverbul *foarte* în scopul trecerii lui la gradul superlativ absolut. Dat fiind faptul că *perfect* conţine deja gradul de intensitate maximă prin propria semantică, putem vorbi despre un alt pleonasm, întrucât antepunerea lui *foarte* nu îşi are motivaţia.

Limba română contemporană prezintă diverse metode de obţinere a gradului superlativ absolut. Una dintre aceste metode o reprezintă derivarea cu prefixe de tipul: *ultra-, super-, extra-, hiper-* ş.a.m.d. Din moment ce aceste prefixări servesc ca metode de intensificare maximă a adjectivelor, nu poate fi justificată utilizarea suplimentară a adverbelor-morfeme de comparaţie de tipul: *mai, cel mai, foarte* etc.[21].

În ceea ce-l priveşte pe *super,* în lucrarea *Mic dicţionar enciclopedic,* el este definit astfel: „super- (lat. *super* «deasupra»). Element de compunere cu sensul de «supra», «deasupra», «peste», care serveşte la formarea unor substantive, a unor adjective şi a unor verbe, dând acestora un sens de superioritate sau de superlativ”[22]. Astfel, fie că este utilizat ca adjectiv, adverb sau prefix în formarea

[18] *Ibidem,* s.v..
[19] http://a1.ro/acces-direct/culise/vezi-aici-cine-are-cel-mai-perfect-abdomen-din-showbiz-id573592.html.
[20] http://www.casa-romanilor.ch/alina_mondini_interviu_cdflorescu_8.htm.
[21] Ada Iliescu, *Gramatica practică a limbii române,* Bucureşti, Editura Corint, 2005, p. 52.
[22] *** *Mic dicţionar enciclopedic, ed. cit.*, s.v..

BDD-A28397 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:14:55 UTC)

altor cuvinte, acest *super* cunoaște deja prin semantica sa gradul de intensitate maximă.

Un caz concret de utilizare improprie a acestuia îl reprezintă chiar titlul unui articol online, intitulat *Cele mai SUPER aplicații pentru telefonul și tableta ta*[23]. Aici, termenul este utilizat ca adjectiv invariabil, întrucât se acordă cu substantivul *aplicații.* Prezența morfemelor intensității *cele* și *mai* nu își găsește motivația, rezultând astfel o încărcare nejustificabilă a semanticii.

Cu toate acestea, pot exista cazuri în care aceste asocieri (care din punct de vedere lingvistic par niște erori) să fie făcute cu intenție, din motive de amplificare, de hiperbolizare a semanticii. O astfel de situație este și cazul articolului *Fenomen astronomic rar. Super Luna de astăzi e cea mai strălucitoare din ultimii 70 de ani,* unde găsim o exprimare de tipul „Dar există super Luni mai super decât altele”[24]. Chiar dacă *super*, după cum este expus și mai sus, cunoaște deja gradul maxim de intensitate, aici ajută la amplificarea ideii unei dimensiuni foarte mari. Tot în acest articol regăsim și sintagma „super extra Luna”, unde, în mod intenționat, evident, se optează pentru utilizarea a două prefixe de intensificare, întocmai pentru a exprima, din nou, dimensiunea surprinzătoare despre care se vorbește. În ceea ce privește *Super Luna*, acesta este un termen utilizat în sfera limbajului astronomic și nu trebuie privit ca o intensificare a termenului întrucât devine termen compus cu sens de sine stătător (mononim și monosemic).

C. Prefixele *super-* și *hiper- (hyper-)*. Despre potențialul lor semantic

Atât *super-*, cât și *hyper- (hiper-)* sunt astăzi două dintre cele mai populare prefixe care ajută la formarea unui bogat inventar lexical atât în limba română contemporană, cât și în limbile moderne.

[23]http://www.zumi.md/lifestyle/cele-mai-super-aplicaii-pentru-telefonul-i-tableta-ta-foto.

[24]http://www.stirilekanald.ro/fenomen-astronomic-rar--super-luna-de-astazi-e-cea-mai-stralucitoare-din-ultimii-70-de-ani_72995.html.

BDD-A28397 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:14:55 UTC)

De menționat este legătura dintre cele două. Prin urmare, vom urmări care dintre acestea are un potențial semantic mai mare, pornind de la un caz concret, mai exact situația celor două substantive compuse *supermarket* și *hypermarket.* În această privință vom face referire la articolul online *Diferența dintre supermarket și hypermarket.* Pornind de la explicația oferită de lucrarea *Elemente latinești și grecești în limbile moderne:* „SUPER adv. prep. I. Adv. deasupra, mai sus II prep. pe, peste, în afară de [...] [Cf: Gr χῦπέρ- (hyper).[25]", observăm că latinescul *super* și termenul veterogrec *hyper* sunt echivalente, având același sens, singura diferență fiind limba din care provin. Prin urmare, ca intensitate, între cele două se poate pune semnul egalității.

Atât articolul mai sus numit, cât și lucrările de specialitate fac deosebire între cele două realități extralingvistice, în sensul că: *supermarketul* este definit ca „magazin mare în care se vând majoritatea tipurilor de mâncare și alte bunuri casnice"[26], *hypermarketul* fiind „un magazin foarte mare, de obicei situat la ieșirea din orașe"[27]. Chiar dacă terminologia marketingului a optat pentru o distincție între cele două (mai ales în privința dimensiunii lor), din punct de vedere lingvistic cei doi termeni ar dispune de aceeași semantică și nu ar trebui să existe această diferență.

Morfemele *super* și *hyper (hiper)* dau dovadă de același potențial, ele fiind practic același cuvânt din două limbi diferite.

D. Concluzii

Întrucât, încă de la primele încercări de reîmprospătare a lexicului limbii române, s-a făcut apel la lexicul latin (fapt cât se poate de justificabil datorită originii limbii noastre), este necesară, cel puțin în ceea ce-i privește pe scriitorii avizați de limbă română, cunoașterea etimologiei cuvintelor, tocmai pentru a nu apărea uzul

[25] Aurelia Hanganu, Elena Varzari, Valentina Negru, *Elemente latinești și grecești în limbile moderne*, Chișinău, Tipografia Centrală, 2010, s.v..
[26] http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/supermarket, s.v..
[27] Idem, s.v..

BDD-A28397 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:14:55 UTC)

impropriu al acestora. De altfel, uzul eronat al limbii poate duce la alterarea sensului până la punctul în care un lexem suferă schimbări majore sau chiar totale de sens. Astfel de accidente în limbă trebuie evitate, tocmai pentru păstrarea unității ei și pentru menținerea echilibrului între caracterul motivat al explicațiilor etimologice și caracterul nemotivat al evoluțiilor datorate uzului.

Având în vedere punctele discutate în lucrare, se poate observa că există, așadar, o serie de astfel de abateri, cauzate fie de lipsa cunoașterii etimologiei termenilor, fie din cauza uzului care a dus la manifestarea unui astfel de fenomen. Articolul de față are ca finalitate semnalarea acestor incidente, intervenind cu demonstrații pertinente și documentate, demonstrații care să afișeze atât eroarea cât și varianta corectă de exprimare, mai ales din punctul de vedere al etimologiei.

Specificul latin al limbii române reprezintă o piesă de rezistență, fapt pentru care depărtarea de latină – care poate fi cauzată de o astfel de evoluție malignă a limbii, trebuie tratată și discutată.

În consecință, lucrarea de față poate servi ca un util auxiliar în tratarea problemelor de lexic și poate fi dezvoltată, totodată, într-o lucrare de o mai mare anvergură care să trateze mai multe astfel de probleme care privesc direct uzul limbii române.

PLEONASMS IN THE LATIN- ORIGIN COMPARISON GRADES OF ADJECTIVE AND ADVERB (IN THE ROMANIAN LANGUAGE)

Abstract

Keywords: *comparison grades; inappropriate uses; pleonasm; vocabulary; lexical aspects, press.*

This paper treats some linguistic facts about the language we meet in the Romanian press. Because of the quantity of information mass-media diffuses in such a short time, sometimes, these aspects are ignored, so accurate studies to correct these problems are necessary.

The very first part of the article tries to uncover some inappropriate uses of the comparison grades of the adjective and adverbs, illustrating through different examples extracted from online news the way they should be used.

BDD-A28397 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:14:55 UTC)

The presence of the pleonasm because of these confusions has to be dimmed so the language to be clearer and properly used.

The paper also covers different neologisms met in comparison grades as: comparatives and superlatives formed with prefixes and suffixes, analogical forms formed with the “-ior”, “-ius”, or “issim” or with the affixes like “-hyper” and “-super”.

In conclusion, the need for writing papers to warn about lexical problems is an irrefutable one. Even though there are some complex works as vocabularies, thesauri, dictionaries or normative works, we should treat even the smallest aspects we meet.

BDD-A28397 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:14:55 UTC)